

7. Федоряк Р.М., Діденко Є.О. Вища освіта в контексті концепції сталого розвитку // Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти: спецвипуск Серія «Економічні науки» VIII Міжнародна науково-практична конференція (5 жовтня 2018 р.). Київ, 2018. С. 116–122.

Дослідницька діяльність як складова фахової підготовки здобувачів вищої освіти

Ярослава ГАСИНЕЦЬ¹, Олена КАРБОВАНЕЦЬ², Галина КОВАЛЬ², Наталія КУРУЦ¹

1- Ужгородський національний університет, біологічний факультет, Україна; e-mail: yaroslava.hasynets@uzhnu.edu.ua; kuruts@gmail.com

2- Ужгородський національний університет, медичний факультет, Україна; e-mail: ilonka7755@gmail.com; prof.kovalgm@gmail.com

У законодавчих документах України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Національна доктрина розвитку освіти», відмічається, що невід'ємною складовою частиною модернізації вищих навчальних закладів є підвищення актуальності рівня дослідницької компетентності здобувачів освіти. Так як на сьогоднішній день у сучасному середовищі проходить стрімкий розвиток інформаційних технологій, збільшується роль дослідницьких центрів і лабораторій, то акцент на практичному складнику освітнього процесу стає все більш важливим. Особливого значення набуває при цьому залучення здобувачів вищої освіти до активної дослідницької діяльності як навчальної, так і наукової. Ця діяльність у вишах, направлена на здатність творчо реалізувати отримані в університеті знання, уміння й навички та підходи, самостійно вирішувати професійні і наукові завдання, підвищуючи таким чином, ступінь їх готовності до використання дослідницького досвіду у практичній діяльності. Тому, дослідження різноманітних аспектів організації процесу підготовки здобувачів вищої освіти та обґрунтування їхніх навчально-наукових дослідницьких проблем є актуальним.

Мета дослідження: визначення основних напрямків та тенденцій в організації дослідницької діяльності як складової фахової підготовки здобувачів в умовах модернізації освіти.

Методи дослідження: теоретичні – вивчення інформаційних джерел, аналіз, синтез, індукція, дедукція абстрагування та конкретизація, узагальнення, порівняння; емпіричні – спостереження, визначення, експеримент (поєднання спостереження, бесіди, анкетування, створення спеціальних ситуацій), вивчення досвіду.

Технологічний прогрес в умовах модернізації освіти, вимагає забезпечення умов для того, щоб кожен здобувач оволодів не тільки фаховими компетенціями протягом навчання у вищому навчальному закладі, а й розвивав ціннісне відношення до дослідницької діяльності та засвоїв нові підходи як до навчання, так і до дослідження. Тобто як передбачено новим Законом України «Про вищу освіту», потрібно забезпечити органічне поєднання навчання через дослідницьку діяльність.

У зв'язку з цим, зростає необхідність застосування сучасних освітніх підходів як до навчання, так і до проведення різного роду дослідницької діяльності здобувачами біологічних та медичних спеціальностей. При цьому на практиці викладачами, науковцями впроваджуються такі види досліджень як навчально-дослідницькі та науково-дослідницькі. Навчально-дослідницька діяльність є складовою освітніх програм, навчальних планів і робочих програм та невід'ємною складовою процесу навчання й виховання. Обов'язковими для всіх здобувачів є виконання лабораторних, практичних, семінарських, самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку.

З'ясовано, що важливими у професійній конкурентоздатності на ринку праці є отримані практичні уміння й навички, які набувають здобувачі в ході досліджень і зокрема, при виконанні завдань дослідницького характеру під час проходження практик, які є кроком до здобуття відповідної професії: навчальних, виробничих за спеціалізацією, науково-дослідних, переддипломних, педагогічних. Під час практик, проводяться дослідницькі роботи відповідно до тематики як кафедр, так і факультетів. Здобувачі освіти, знайомляться із сучасними

лабораторними, фітопатологічними, зоологічними, мікробіологічними дослідженнями, засвоюють зміни в роботі відповідних служб згідно з вимогами Європейських організацій, опановують методи діагностики безпечності харчових продуктів й інвазійних шкідників та збудників хвороб рослин і тварин, а також людини. Практики проходять у різних установах: «Закарпатська обласна фітосанітарна лабораторія», «Держпродспоживслужба в Закарпатській області», інших лабораторіях, поліклініках, лікарнях, безпосередньо біля ліжка хворого, в навчальних закладах області та за її межами. Метою цих практик є підтвердження своїх теоретичних знань, підвищення кваліфікаційного рівня, свідомого ставлення до професійної діяльності, доведення спроможності у майбутньому стати кваліфікованим фахівцем. Реалізація дослідницької діяльності здобувачів освіти у процесі практичної підготовки проводиться відповідно до робочого навчального плану проведення практик. Однак, при аналізі документації щодо всіх видів практик, виникає протиріччя між зростаючою роллю якості практичної підготовки здобувачів вищих навчальних закладів і відчутним скороченням одиниць часу як на їх проведення, так і відведеної кількості годин за її керівництвом викладачам, що потребує розв'язання. Ця дослідницька робота є одним із напрямків самостійної роботи, важливим чинником фахової підготовки, яка охоплює два взаємопов'язаних аспекти: навчання елементів дослідницької діяльності, організації і методики наукової творчості та наукові дослідження.

Визначено, що дослідницька діяльність як складова професійної підготовки учасників навчально-виховного процесу біологічних та медичних спеціальностей передбачає також міждисциплінарні дослідження певних наукових та науково-методичних проблем у біології й медицині. У зв'язку зі зростанням обсягу наукових даних та виникненням нових технологій, здійснюється навчання методології і методики та вмінь творчого підходу до досліджень цих галузей знань. Видами дослідницької діяльності, яка виконує роль своєрідного продовження та поглиблення загального навчального процесу на біологічному і медичному факультетах є: дослідження, що пов'язані з виконанням завдань мікробіологічного, генетичного, флористичного, фауністичного й методичного спрямувань та охоплюють майже всі форми роботи. Здобувачі освіти набувають уміння вирішувати нестандартні проблеми оригінальними засобами, здатності з науково обґрунтованих позицій розв'язувати як біологічні, медичні, так і педагогічні завдання. Досвід роботи показує, що ефективному формуванню дослідницьких умінь й практичних навичок та підходів до майбутньої діяльності відіграють ділові ігри, які за призначенням є як навчальні, так і дослідницькі, зокрема моделювання. Моделювання крізь призму особистісних ставлень і почуттів, стимулює екоатрибутивну поведінку людини. Здобувачі також залучаються до науково-дослідницької діяльності, виступаючи в ролі медика, біолога, викладача і діяльність їх спрямована в цьому випадку на пошук із використанням новітніх досягнень науки. Проведення навчально-рольових ігор свідчить про підвищений інтерес здобувачів до визначеної проблеми, їхню активність на всіх етапах підготовки і проведення. Використовуючи різні діяльнісні методи з цифровим вмістом (відео, аудіо, 3D-сцени, презентації, відео матеріали, навчальні платформи, онлайн-сервіси) здобувачі набувають досвіду використання сучасних форм та методичних прийомів, які забезпечують дослідницьку діяльність у здобутті і формуванні знань, умінь й практичних дослідницьких навичок.

Поза навчальним процесом факультетами планується та проводиться науково-дослідницька діяльність – це участь у колективних міжнародних наукових проєктах; підготовка публікацій за наслідками проведеної науково-дослідницької роботи та діяльність, яка ведеться паралельно навчальному процесу. Встановлено, що важливими в дослідницькій діяльності, як складовій фахової підготовки, є залучення здобувачів освіти до виконання колективних міжнародних наукових проєктів, зокрема:

- геномні дослідження населення прикордонної зони України та Румунії, що реалізується спільно з науковцями з Західного університету ім. Васіле Голдіша (м. Арад, Румунія), філія Сату-Маре в рамках проєкту «Партнерство для геномних досліджень в Україні та Румунії»;
- вивчення рівня забруднення води річки Уж та виявлення видів-біоіндикаторів на прикордонній з Словаччиною ділянці, який реалізується спільно з Університетом П.Й. Шафарика

(Кошице, Словаччина) та ГО «Інститут розвитку Карпатського регіону» й проводиться в рамках проєкту «Навколишнє середовище для майбутнього через наукову освіту» (EFFUSE);

– польові тренінги за участю експертів проєкту та здобувачів з метою ознайомлення з особливостями «життя» річки, показниками, що вказують на рівень забруднення, необхідністю збереження довкілля загалом і водних ресурсів зокрема при науково-навчальному центрі «Мікробіологія та біотехнологія» ДВНЗ «УЖНУ»;

– лабораторна діагностика здобувачами щодо методів вивчення чутливості мікроорганізмів до антибіотиків за EUCAST та імплементація Європейських експертних правил EUCAST, при науково-навчальному центрі «Мікробіологія та біотехнологія». З участю здобувачів, аспірантів проводяться серії воркшопів із сучасних аспектів бактеріології та лабораторної діагностики різних захворювань.

За результатами дослідницької діяльності, здобувачі готують доповіді та беруть участь у різноманітних наукових заходах: конференціях (зокрема, і міжнародних), конкурсах наукових робіт, олімпіадах тощо. Такі заходи відвідують як у очному, так і дистанційному режимах. Універсальний характер наукових конференцій сприяє як розвитку дослідницьких, комунікативних, так і практичних умінь і навичок.

Важливими для здобувачів освіти є можливість долучатися до міжнародної мобільності – участі у семестрових навчаннях з вивчення досвіду, дослідницької діяльності сусідніх країн за програмою ERAZMUS+.

З метою підтримки динаміки розвитку факультетів, проводиться співпраця щодо підготовки конкурентноспроможних фахівців з стейкхолдерами та обговорення проєктів щодо вдосконалення освітніх програм для підготовки здобувачів в дусі сучасних навчально-наукових напрямів, яка відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору. Активними учасниками динамічного розвитку освітніх програм є також здобувачі, метою участі яких є зацікавленість у посиленні практичної складової освітніх компонент та здобутті фахових компетентностей, які забезпечать їм успіх на ринку праці в майбутньому.

Таким чином, дослідницька діяльність як складова фахової підготовки здобувачів вищої освіти, забезпечує комплексне поєднання навчання через дослідження, що є ключовим етапом формування якісної освіти та підготовки професіоналів, які зможуть творчо використовувати дослідницькі здобутки у практичній діяльності.

Взаємозв'язок фенологічних досліджень та екологічної освіти: вплив останньої на формування свідомої молоді в контексті змін клімату

Світлана ГОРБЕЙ

Ужанський національний природний парк, Україна; e-mail: phenologiaunpp@gmail.com

З огляду на зміни клімату та глобальні проблеми навколишнього середовища, які є актуальними в наш час, дослідження взаємозв'язку фенологічних досліджень та екологічної освіти набули особливої важливості. Взаємозв'язок полягає в тому, що дослідження дозволяють встановити зв'язок між змінами клімату та природою, а екологічна освіта допомагає зрозуміти значення цих змін для здоров'я довкілля та людей.

Фенологічні дослідження включають спостереження за розвитком рослин та тварин у просторі та часі. Вони дозволяють визначити точні дати початку та завершення певних фаз у життєвому циклі організмів, у відповідь на сезонні зміни. Це важлива складова розуміння динаміки екосистем, і має наслідки для дослідження зміни клімату. Фенологічні дослідження є важливим інструментом для збору наукових даних та стеженням за змінами в природних екосистемах. Вони є ключовим елементом дослідження екологічних процесів та формування стратегій збереження біорізноманіття.

Не менш важливою є екологічна освіта, яка допомагає формувати свідому молодь та забезпечує збереження біорізноманіття та здоров'я довкілля. Вона має вирішальне значення в